

Trosrörelsens missionsstrategi och -praxis

Rhemaframstötter mot Tjeckien
- missionsvetenskapliga noteringar -

OVE GUSTAFSSON

1. Ny forskning om the New Religious Political Right

Sedan en tid forskar jag om Rhemarörelsen i Tjeckien och dess internationella nätverk i samarbete och konflikt.¹

Forskningsprojektet har växt fram i ett samarbete mellan en grupp missionsforskare vid teologiska institutionen i Uppsala. Med planeringsbidrag från Forskningsrådsnämnden (FRN) 1994 påbörjade Sigbert Axelson, Ulf Carmesund, Veronica Melander och Ove Gustafsson planering av ett projekt om religionens roll och funktioner med särskild inriktning på the New Religious Political Right och bilden av Europa. Missionsvetenskapliga metoder applicerades på Europastudiet. Projektet fick beteckningen "Europas ansikte. Religionens integrerande och desintegrerande funktioner".² Jag har arbetat med "Rhema-rörelsen i Öst- och Centraleuropa, En studie i religionens integrerande/desintegrerande samhällsfunktion."

Projektgruppen organiserade i samarbete med missionsvetenskapen i Uppsala 1992 en internationell forskningskonferens - "Priorities and methods in the Study of politicized religion: the Case of the New Religious Political Right" - med deltagande av bl a Paul Gifford, Larry Jones och Derrick Knight.³ Sigbert Axelson och Ove Gustafsson från projektgruppen har medverkat i ett nordiskt forskningsprojekt "Media, Religion och Kultur" som anordnade en internationell forsk-

ningskonferens 1993 med medverkan av bl a Stewart Hoover, USA och Keyan Tomaselli, Sydafrika.⁴

Projektet betraktar Prag som knutpunkt för religiösa och politiska inflytanden i det moderna Europa omedelbart före och efter Berlinmurens fall. Religionens mångskiftande roll som integrerande och desintegrerande faktor i mötet mellan kulturströmningar och kyrkotraditioner studeras. Långsamma historiska processer analyseras om hur lokala kristna grupper desintegreras från lokal kultur och integreras i nya nätverk och kulturmönster, särskilt i en internationell mediekultur. Myter, metoder och konfliktpunkter, som har betydelse för kulturkonfrontationen analyseras. Metodfrågorna behandlar jag inte här, endast antyder dem.

Detta är en lägesrapport som presenterar preliminära delresultat och hypoteser i en studie av en konflikt mellan den inhemska tjeckiska pingströrelsen och den internationella Rhemarörelsen, främst stiftelsen Livets Ords verksamhet i Tjeckien. Här vill jag pröva några hypoteser som jag avser att arbeta vidare med. Själva termen den internationella Rhemarörelsen är analytisk. Den avser rörelser och grupper med framgångsteologisk inriktning med kopplingar till de nationella nätverk som växt fram kring Rhema Bible Ministries och Kenneth Hagin i USA, Ray McCauley i Sydafrika och Ulf Ekman i Sverige. Vidare använder jag begreppet the New Religious Political Right, NRPR. Det är ett analytiskt begrepp. Det är ej detsamma som Religious Right eller Christian Right. Medvetet undviker jag fundamentalism, en term som i detta fall enligt min mening bör reserveras för kristna rörelser. Inom NRPR kopplas religion och politik samman. I hög grad informerar politiken teologin. I religionskomponenten kan samarbete mellan kristna och icke-kristna rörelser förekomma. Vidare är antihumanism ett centralt motiv i NRPR och det går inte att skilja mission och politisk strategi från varandra. Inom NRPR rymms ej nödvändigtvis antisekularism eller antimodernism.

2. Fältarbete, kontaktnät och källor

Inom mitt projekt kombineras olika metoder och olika typer av primärkällor. Den 23-28 februari 1994 genomfördes den första resan till Tjeckien med besök i Prag och Kolin. Under resan etablerade jag kontakt med flera företrädare för den tjeckiska pingströrelsen bl a samfundsledaren Rudolf Bubik, rektor Milan Buban, Kolin och pastor Michal Beran, Ceske Budejovice. Under resan etablerades en kontakt med den protestantiska teologiska fakulteten vid Karls Universitetet i Prag och dess dekanus, professor Jakub S. Trojan.

Ett frågeschema för gruppintervjuer har utarbetats där de övergripande frågorna och arbetshypotesen utvecklades och operationaliserades. Det var ett frågeschema med 120 frågor rörande organisation, medlemskap, ledarskap, finansiering, politik, lokalt församlingssliv, kultur, etik, moral och olika dogmatiska frågor; eskatologi, kristologi, etc. Detta frågeschema har använts för gruppintervjuer och för intervjuer med enskilda personer. Frågeformuläret översattes till engelska och till tjeckiska och det ligger till grund för gruppintervjuer och för insamlandet av andra typer av källmaterial (brev, organisationstryck, etc).

I kontakterna med informanterna har jag arbetat efter en viss grundsyn nämligen att de involverade personerna bör vara delaktiga och insatta i kunskapsarbetet och att de därför om de önskar kan vara ett aktivt subjekt i kunskapsarbetet som helhet. Tid har därför vid kontakterna avsatts för information om projektet. Denna arbetsmetodik är en medveten kritik mot forskning av olika slag som bedrivs i tredje världen där kontaktpersoner på olika nivåer reduceras till objekt och medel för forskaren.

Efter resan i februari fick jag oväntat och direkt som en följd av forskningsprojektet en inbjudan att delta i en delegation med representanter från en av den svenska pingströrelsens folkhögskolor, Viebäcks folkhögskola, till Tjeckien och Slovakien, 26-31 mars 1994. Resan var ett led i ett av SIDA understött utvecklingsprojekt om demokrati- och ledarskapsfrågor. Mitt deltagande kunde ur projektsynpunkt motiveras med att jag fick tillfälle till att göra flera intervjuer med kyrkoledare på samfundsledarnivå och fördjupa kontakten med flera informanter. Genom resa till Bratislava m. fl. platser i Slovakien erhöll jag även jämförelsematerial till belysning av likheter och skillnader mellan pingströrelserna i Tjeckien och i Slovakien och till belysning av spridning, omfattning och utveckling av den internationella Rhemarörelsen. Eftersom pingströrelserna i respektive land tidigare samarbetat och de utländska missionsorganisationerna ofta arbetar i bägge länderna är det en poäng att notera skillnader och likheter i kyrkliga strategier.

Under juni 1994 kunde jag intervjua flera tjeckiska och slovakiska ungdomsledare, bl a Tomas Hasmanda, Valasske, i samband med att Viebäcks folkhögskola fullföljde utvecklingsprojektet. Jag genomförde fyra gruppintervjuer och sex enskilda intervjuer. Med anledning av projektet blev jag inbjuden att den 18-24 oktober 1994 föreläsa vid den tjeckiska pingströrelsens utbildningsanstalt och fick därmed tillfälle till materialinsamling.⁵

3. Prag - den utvalda platsen för konfrontationer

Prag är en av Europas mest betydelsefulla religiösa och kulturella storstäder. Öst möter där väst, syd möter nord. De starka ortodoxa kyrkotraditionerna i Östeuropa känns nära och vitala. Moskva som det tredje Rom är inte avlägset. Katolska kyrkan är stark och Vatikanstatens Rom har aldrig släppt intresset för Prag. Förreformatorernas och reformatorernas Prag är väl känt i Europas historia, Istanbul och Jerusalem är inte fjärran. Detta är alltså platsen för den nyare pingströrelsen, och hit kommer företrädare för the New Religious Political Right. Detta är min utsiktspunkt.

När jag började mitt arbete med att samla material och genomföra intervjuer i Tjeckien trodde jag att jag uteslutande skulle röra vid 1990-tals problematik. Men så blev det inte.

Vi har att göra med tre olika faser i etableringen av framgångsteologi i Tjeckien. Den första fasen med influenser från William Branham, E W Kenyon och Kenneth Hagin under 1950-tal och 1960-tal.

Den tjeckiske pingstledaren Rudolf Bubik hade under 1960-talet först bejakat men sedan tagit ställning mot Kenyon litteraturen.⁶ Den andra fasen är den karismatiska rörelsen på 1970- och 1980-tal. 1970 fick den nordamerikanska förkunnaren William Branhams ideér fäste i Tjeckien och Slovakien. I västra Slovakien påverkades flera lokala pingstförsamlingar med påföljd att flera medlemmar lämnade dessa församlingar.⁷ William Marrion Branham (1905-65) var en av de mest framträdande helande-evangelisterna under 1950-talet i USA. 1947 engagerade han Gordon Lindsay, som var redaktör för Voice of Healing, för kampanjverksamhet. Branham som ursprungligen var baptist stod teologiskt i en pentekostal Jesus Only-tradition. Genom att betona helande och framgångsteologi vann han et visst inflytande i nordamerikanska trinitariska pingstgrupper. Han var uppskattad inom Full Gospel Business Men Fellowship International. Branhams apokalyptiska tolkningar var långtgående. Han uppfattade sig vara ängeln i Uppenbarelseboken 3:14 och 10:7.⁸

Rudolf Bubik var personligen influerad av Branhams ideér.⁹ Denna erfarenhet kom att få betydelse i den fortsatta konfrontationen dels i form av konflikthantering, dels i bearbetningen av teologiskt innehåll.

Den tredje fasen rör 1988 till ca 1994. Under denna fas äger en konfrontation rum mellan främst den tjeckiska pingströrelsen och den svenska Livets Ordsrörelsen. Den kan delas in i olika faser.

Från 1988 arbetade representanter från stiftelsen Livets Ord i Tjeckien på inbjudan från en tjeckisk karismatisk präst. Samme präst inbjöd tjeckiska pingstvännar till sin församling och på detta sätt sammanfördes de med representanter från stiftelsen Livets Ord. En första

konflikt gick i dagen under 1988 och 1989. En aspekt av konflikten, med lokalt nedslag inom pingstförsamlingen i Prag, rör en generationsmotsättning. I attraktionen till det nya och spektakulära finns som en del inbyggd en generationsmotsättning.

Nästa konfliktområde rörde Brno. Pingstförsamlingen, den största inom den tjeckiska pingströrelsen delades i två grupper. Konflikterna i Prag och Brno, ledde till att Livets Ord grupper organiserades. Dessa anordnade stormöten i kulturpalatset i Prag. Det var en ny verksamhetstyp som riktade sig till fler kristna grupper än pingströrelsen och som särskilt attraherade ungdomar. Att relativt små grupper anordnade samlingar i storformat i den största allmänna lokalen i Prag uppmärksammades av ungdomar.

Det går således att indela etableringen i olika faser med bestämda kännetecken. Kontrasten mellan den första perioden och den andra är stor. I den andra arrangeras stormöten med Ulf Ekman, och andra anställda från Uppsala som Mary Alice Isleib, Bengt Sundberg m fl. Den andra fasen i etableringen kännetecknades förutom av utländska besök med stormöten vidare beträffande verksamhetsmetoder även av försäljning av video- och ljudbandkassetter samt småskrifter, utdelande av stipendier till bibelskolan i Uppsala, fram till startandet av en bibelskola i Brno.

Hur reagerade då pingströrelsen, och varför? Nu skärptes tonen från representanter från pingströrelsen. Pingstpastorn Frantisek Apetauer i Brno reagerade i brev till Ulf Ekman över en notis i det internationella nyhetsbrevet som publicerades och utgavs av stiftelsen Livets Ord. Beskrivning av verksamhet med stormöte, omvändelser, och mirakler bedömdes vara helt felaktiga.

Apetauer reagerade på marknadsföringstekniken och den ovederhäftiga informationen uppfattades i jämförelse med kommunistisk retorik just som propaganda.¹⁰ Efter en månads förgäves väntan på svar lät Apetauer brevet cirkulera som ett öppet brev. Även detta agerande låter Apetauer meddela Ulf Ekman. Apetauer framhöll återigen de osanna uppgifter i nyhetsbrevet och Ekmans ansvar för dem som chefredaktör.¹¹ Apetauers öppna brev ledde till att pingströrelsens ledarskap tog ställning. Nu införskaffades information genom litteratur och genom pastorer från pingströrelserna i Finland och Tyskland. Rudolf Bubik identifierade Kenyon i en del av Hagins litteratur och det var ett skäl att avvisa Hagin.¹² Med införskaffandet av information och anordnandet av seminarier från pingströrelsens ledarskap gick en spänning inom pingströrelsen i dagen under 1993. Det enade ledarskapet på nationell nivå mötte från lokala nivåer protester rörande information och bedömning av stiftelsen Livets Ords lära, represen-

tanter och bundsförvanter. En begynnande splittring uppstår.

Två tydliga grupperingar framträder bland pastorerna. Den ena med negativa erfarenheter av stiftelsen Livets Ords verksamhet. Denna grupp vill göra klart för alla kristna i Tjeckien vad Trosrörelsen står för innehållsligt. Den andra gruppen ville ej ha information och analys rörande Trosrörelsen. Den första gruppen är fler till antalet inom pastorskåren och framförallt betydande, den representeras nämligen av samfundsledningen.

Denna spänning kan förklaras av att stiftelsen Livets Ord nått en viss framgång i sin verksamhet bland dessa pastorer och att dessa uppfattar denna kristendomstolkning som dem närstående. Orsaken till spänningen inom pingströrelsen är dock flerbottnad. Eftersom gruppen identifieras som en enhet, de kallas för de Moraviska bröderna, vilket syftar på pingstpastorer i den regionen, har en tidigare regional differentiering och spänning mellan å ena sidan den centrala ledningen med Bubik i spetsen i Prag och Kolin samt å den andra sidan pingstpastorer i den moraviska regionen förstärkts. Centrum periferi alltså, men mer ändå!

Vad beträffar den tjeckiska pingströrelsen kan jag konstatera att medlemmarna 1994 är relativt få, ca 2000-2500 personer uppdelade på 21 församlingsgrupper spridda över hela landet.

* * *

Reinhard Bonnke och Ray McCauley träder in på scenen i Tjeckoslovakien 1991. Den ene från Tyskland, den andre från Sydafrika. Den internationella Rhemarörelsens olika entreprenörer har arbetat från olika håll med att etablera verksamhet i Tjeckoslovakien. Varför så sker bör diskuteras, inte minst om man ser dem från en lokalhistorisk synpunkt. Blev de inbjudna?

Reinhard Bonnke i Frankfurt och Ray McCauley i Sydafrika medverkade i kampanj och pastorsmöten i Ostrava under augusti 1991.

Följande information spreds genom fax från Rhema Bible Church, Randburg, Johannesburg, Sydafrika till South Africa Church News i London:

Rhema Ministries South Africa, Press Release

South Africa's Pastor Ray McCauley held the first open air church meeting in 40 years in the Czechoslovakian city of Ostrava this week.

Speaking from his hotel in Ostrava today Ray McCauley, pastor of the Rhema Church in Randburg, said that over 6,000 people had filled the city's main square on Thursday night when he had preached.

(...)

Besides the open air meetings Rev. McCauley held special seminars for ministers who had gathered not only from all over Czechoslovakia, but from other East and Central European countries. Over 200 ministers were present.

"Unfortunately, a large group of Russian ministers were not allowed to attend because of the unrest situation in the Soviet Union. The Czech officials feared they might become refugees", added Rev. McCauley.

Last year Rev. McCauley visited Hungary where he held the first public gospel meetings in 40 years in the city of Debrecan. Rev. McCauley returns to South Africa on Sunday. ends.¹³

McCauleys roll som pastor och talare i utemöten framhävs i pressmeddelandet på bekostnad av de lokala kristnas lokala vittnesbörd och tjänst. Deras namn utelämnas helt. Lokala kristnas roll reduceras till siffror allt medan McCauleys insats betonas. Vård att uppmärksamma är kommunikationens form och hastighet. Samma dag kommunicerar Ostrava, Randburg och London med potential till en vidare, internationell miljö genom telefon och fax. Koordinationen sker genom Rhema Randburgs informationskontor med en särskild presssekreterare.

McCauley var inbjuden av Bonnke och Christ for all Nations i en av Bonnke ledd kampanj.¹⁴ Ray McCauleys organisation nämnde inte Bonnke utan riktade all uppmärksamhet på McCauley. Samarbete mellan Bonnke och McCauley har i internationella sammanhang fungerat sedan 1986 i Harare, Zimbabwe, i Frankfurt 1987 och vidare i Birmingham och Lissabon. Bonnke har fungerat som en introduktör till McCauley och givit honom en plattform vid sina konferenser.¹⁵ För övrigt har samarbete förekommit mellan McCauley och Bonnke före 1986.¹⁶

Att Reinhard Bonnke och Ray McCauley tillhörde den internationella Rhemarörelsen var vid denna tidpunkt, 1991, okänt bland pingstpastorer i Tjeckien.¹⁷ Denne sydafrikanske Rhemapastor har således etablerats som närstående Bonnke utan att kopplingarna till framgångsteologi eller till organisationer som den nordamerikanska

Rhema Bible Church har nämnts. I min forskning har jag funnit att de pingstpastorer som deltog i denna Bonnkekampanj var ovetande om kopplingarna inom den internationella Rhemarörelsen därför att de saknade överblick över den internationella Rhemarörelsens förgreningar. De placerade Bonnke inom genren evangelist och kampanjtälare och inte inom framgångsteologiska kretsar.

Vi kan således konstatera att Tjeckien var ett målområde för olika grupper inom Rhemarörelsen. Samarbetet mellan grupperna och pingströrelsen ägde rum på lokalplanet och blev kortvarigt.

Vi vet att de lokala pingstpastorerna saknade information om och överblick över den internationella Rhemarörelsens skiftande förgreningar med Reinhard Bonnke i Frankfurt, Ray McCauley i Sydafrika och Lester Sumrall i USA. Man kan inte säga att McCauley var inbjuden av lokala grupper, han var inbjuden av Bonnke. Varför just Tjeckien är intressant för just Rhemarörelsen är en väsentlig fråga.

4. Några vetenskapliga hypoteser

Jag redovisar några hypoteser som rör aspekter på kulturkonfrontationen och med hithörande frågor som rör särskilda kännetecken för Rhemarörelsen.

a. Taktiken att vidga sprickor

Talet om missionsetablering måste på en punkt kvalificeras. Det rör "mission" bland kristna. Förhållandet mellan katoliker och ortodoxa, och mellan katoliker och protestanter, är ett gammalt problem. Det är intressant kyrkosociologiskt att de nya politiserade missionerna vänder sig till de yngsta kyrkofamiljerna typ pingströrelsen för att utnyttja deras församlingar som rekryteringsbas och marknader. Stiftelsen Livets Ord har splittrat fyra av pingströrelsens 21 församlingsgrupper varav den största pingstförsamlingen i Brno delades först i två delar, sedan i tre delar.¹⁸ De har ej lyckats att ta sig in i ortodoxa eller katolska församlingsmiljöer, knappast heller i reformerta och lutherska.

Jag arbetar med *hypotesen* att undervisningen bland kristna om trostolkningen är viktigare än evangelisation bland icke-troende personer.

Ett preliminärt resultat vill jag här redovisa. Rhemarörelsens etablering har lett till en spänning bland de kristna i Tjeckien med följd att vissa grupper, särskilt de karismatiskt orienterade söker samarbete eller samförstånd och vissa kyrkor, t ex pingströrelsen tar avstånd bl a

inom dogmatikens område.¹⁹

Vad jag vidare har funnit i materialet är att NRPR-grupper förstärker konflikten mellan katoliker och protestanter.²⁰ I folder presenterar stiftelsen Livets Ord missionsarbete 1995 och angav missionsmotivering-
en för verksamhet i mellaneuropa: "Reformationens evangelium till områden som sedan århundraden behärskas av katolicismen."

Resultatet är intressant mot den historiska bakgrunden i Tjeckien med sitt förreformatoriskt arv och med den historiska spänningen mellan katoliker och protestanter. Det är vidare intressant med tanke på en slags konfessionsgräns mellan Tjeckien och Slovakien, som reser frågan om Rhemarörelsen har utvecklat olika strategier i det mer protestantiska Tjeckien och det mer katolska Slovakien.

b. Taktiken att utnyttja politisk instabilitet

NRPR-grupper är intensiva i områden med relativt stor politisk instabilitet, det är mitt huvudintryck. I min avhandling behandlas bl.a. politisk opinionsbildning i Namibia och Mocambique i samband med de första demokratiska valen. Jag arbetar med *hypotesen* att de söker sig till sådana områden som ekonomiskt och politiskt är svaga och kaotiska. De ser områden med konflikt, svaghet och instabilitet, som mer lättpåverkade än lugna och stabila områden. Svaghet och kaos kan exploateras.

Samhällsförändringen har varit omvälvande i Tjeckien. Den har radikalt förändrat arbetsvillkoren för kyrkorna. Pingströrelsen har blivit erkänd och registerad och den teologiska utbildningen har erkänts inom det statliga utbildningsväsendet. Internationella kontakter står högt på agendan för kyrkorna. Nya internationella organisationer med stark ekonomi och internationella kontaktnät utövar attraktion. Pingstledaren Bubik talar om den allmänna kulturpåverkan väst utövar och hur kyrkomedlemmar attraheras. Församlingsmedlemmar uppfattar mycket som kommer från väst som bra saker: bilar, personatorer etc. Därför uppfattas också det som rör kristna frågor och organisationer från övriga Europa och USA som något bra. Bubik anger ett generellt problem. Kyrkomedlemmarna har svårt att finna sina egna resurser och attraheras av modeller utifrån (Wien, London, USA.)²¹

Jag menar att kyrkans identitetsproblem i samhällsomvandlingen kan utgöra en grogrund för andra att använda sig av. Kan lokala kristna grupper överhuvudtaget mäta sig med internationella ekonomiskt starka organisationer? Vad vill NRPRgrupper åstadkomma?

c. Andliga vikingar - om de utkorades aggressiva språk och triumfatoriska ton

Integration och desintegration har studerats inom missionsvetenskapen och rör historiska processer eller skeenden. Missionsetableringar har alltid inneburit integration på en nivå. Det kan ske i en kyrka, i en ny kultur, i ett nätverk, och det kan röra värderingar och konsumtionsvanor, beteenden och fromhetsmönster. Parallellt sker en desintegration från gamla lojaliteter i familj, klan, släkt och inhemska traditioner eller kulturmönster. Desintegration/integration är skeenden på olika nivåer i samhället.

Missionsetableringar kan förstärka inhemska kultur och kulturell skaparkraft och motkraft eller destabilisera och bryta sönder en kultur. På en nivå kan gemenskaper främjas eller brytas sönder.

Jag söker komma åt intensitet, kraft och aggressivitet i konfrontationen och arbetar med ett bildspråk och vissa motivkretsar. Jag arbetar bl.a. med analys av utkorelsetanken. Det rör för det första att NRPR-grupperna uppfattar sig som de utvalda bland de utvalda, en extrem exklusivitet. Denna självuppfattning har i sin tur betydelse för hur de förhåller sig till andra religiösa grupper och hur de presenterar andra grupper. För det första har det betydelse inåt organisationen att mobilisera stöd och engagemang. För det andra motiverar utkorelsetanken engagemang och handlande hos grupperna i riktning utåt i förhållande till andra som ej tillhör gruppen.

Om nu en grupp är bärare av en utkorelsetanke kan denna för gruppen fungera hierarkiskt och överordna och/eller underordna andra grupper och enskilda. Det intressanta är att studera kulturmötet och integration/desintegrationen när NRPR-grupper uppfattar sig vara utvalda och i mötet rangordnar grupper etc hierarkiskt. Det rör således utkorelsetankens sociala funktion.

Jag har flera belägg för att stiftelsen Livets Ord använder sig av ett mycket specifikt bildspråk. De kallar sig för andliga vikingar. Vad är innebörden i detta bildspråk?

Från 1988 förekommer talet om andliga vikingar hos stiftelsen Livets Ords verksamhet i Sverige och i Tjeckoslovakien.

Jag inför termen landnama. Landnama är ursprungligen ett isländskt ord. Landnamabok betyder på isländska boken om landets besittningstagande. Bibelforskningen har använt sig av detta ord. Det betecknar då intagandet av landet. Det är besittningstagandet av landet efter uttåget, befrielsen, ur Egypten. Vi ska stanna upp en stund kring detta motiv. Motivet om landnama dvs att ett område skall intagas finns hos Ulf Ekman och andra. Vad skall intagas? Motivkretsen innehåller två tankeled. Besittningstagandet hör uttryckligen till

Gamla testamentet liksom övervåldet. Gamla testamentet är de kristnas heliga skrift tillsammans med Nya testamentet.

De kallar sig för andliga vikingar, vilket anspelar på en slags landnama-mytologi. De upptar alltså den gamla nordiska vikingatraditionen med handelsresande eller krigsmän som drog ut på handelsresor eller härnadståg på olika håll i Europa. Detta bildspråk har förkristna drag som de försöker att kristna med tillägg av begreppet andlig. Det anknyter till en förkristen mytologi och motivkrets.

Till talet om andliga vikingar hör ett påfallande starkt drag av aggressivitet. Det är en aggressivitet som hör striden och erövringen till. Denna motivkrets informerar attityder i konfrontationen med pingströrelsen. Av informanter som själva lämnat pingströrelsen för Rhemarörelsen och nu återvänt till pingströrelsen understyrks arrogans och överlägsenhetsattityder. Aggressiviteten är blind och utan moraliska hänsyn. Om denna aggressivitet uteslutande hör till erövringsmotivet eller om den genomgående har med sättet att genomföra riter och fromhet återstår att pröva.

d. Kristendomsform och beteendeträning

Stiftelsen Livets Ords missionärer betraktas av mina informanter som innovatörer på fromhetsutövningarnas och beteendenas områden. Nya former och innehåll har inplanterats direkt ifrån konferenser och bibelträningscentra och övertagits, berättar några informanter.²²

Det förekommer vissa fromhetsuttryck som är relaterade till talet om andliga vikingar, det är det sk härskriget och andra stridsrop. Sådana fromhetsuttryck kan jag belägga i undersökningen och det är bl a dessa som pingströrelsen har reagerat på och dessa är en del i konfrontationen rörande tolkningen av vilka element som kan ingå i en kristendomstolkning.

Min *arbetshypotes* är att Rhemarörelsen har påverkat lokala kristna grupper med fromhet och beteenden, alltså med trostolkningens uttrycksformer, mer än med dogmatik. Förändringsprocessen börjar när personer övertar beteenden och tillägnar sig dessa, därefter integreras dogmatiska element i kristendomstolkningen. Jag arbetar även med *hypotesen* att personer kan omfatta samtida och parallella trostolkningar. Metoden sätter beteendet främst. Man skall lära sig rätt beteende.

e. "The Scramble for East Europe" och kristen konsumtionskultur

Stiftelsen Livets Ord samarbetade från ca 1988 med Lester Sumralls Feed the Hungry, ett nödhjälps- och seminarieprogram. I denna verksamhet kombinerades ett nödhjälpsarbete med transport av ryska

judar till Staten Israel. Derrick Knight har kartlagt Lester Sumralls Feed the Hungry programmet. Det förekom olika kombinationer av verksamheter. En sådan kombination var nödhjälp t ex matutdelning med seminarier för pastorer och stormöten/konferenser för lokala kristna. Inom verksamheten rymdes en koppling till att föra ut judar från forna Sovjet till staten Israel med stöd till bosättningar på ockuperat område.²³ Senare på 1980-talet tonar Ulf Ekman ned samarbetet mellan LIVO och Feed the Hungry och samarbetet upphör. Feed the Hungry kritiserades bl a i Storbritannien för sina insamlingsmetoder och för nödhjälpsutdelning i Ryssland som skilde ut behövande från varandra. Enbart de som deltog i organisationens samlingar erhöll hjälp. Andra avvisades.²⁴ Inriktningen österut ledde till att LIVO samverkade med Ryska Inlandsmissionen, en verksamhet utgången från Södermalms fria församling i Stockholm. Med videovraror som instrument var målet att etablera mission. Planen var att ca 40 milj kronor skulle under en fyra års period användas för mission i Sovjetunionen. 100 videoapparater inköptes och planeras att placeras ut i 100 städer. 1990 var ca 50 utplacerade. Videoprogram från LIVO dubbades och skickades till dessa platser.²⁵

Det förekom ett samarbete mellan den tjeckiska pingströrelsen och Lester Sumralls Feed the Hungry omkring 1992-1993. Det är att märka att den tjeckiska pingströrelsen ej identifierade Lester Sumralls verksamhet som en del av det framgångsteologiska nätverket. Det ekonomiska understödet till Sumralls Feed the Hungry avbröts kring 1993 och det ekonomiska stödet har istället kanaliserats till den tyska pingströrelsens nödhjälpsverksamhet.

Lester Sumrall påverkade Ulf Ekman i en utrerad prosionistisk hållning. Stiftelsen Livets Ord organiserade hemmavid i Uppsala kristet prosionistiska aktiviteter, bl a med medverkan av Menachem Begins säkerhetspolitiska rådgivare, Harry Hurwitz och internationellt fram för allt, under 1990-talet, judisk utvandring från Ryssland till staten Israel. Den senare verksamheten har stiftelsen Livets Ord givit namnet "Operation Jabotinsky". Jabotinsky var en ledande sionistisk kraft i Europa känd för sin närmast fascistiska ideologi.²⁶ I Tjeckienstudien har jag på det här stadiet inte funnit belägg för att Operation Jabotinsky understöds direkt av Livets Ords-relaterade grupper. Det ger vid handen att Livets Ords strategi i Öst- och Centraleuropa är differentierad.

Nyligen har stiftelsen Livets Ord i sina lokaler i Uppsala låtit ett Holocaust-motiv bli synliggjort i form av en omfattande bildmålning i sidofonden. Denna lokal är för övrigt nästan helt i avsaknad av symboler. I denna bildmålning framträder förintelse-motivet med judar,

eldslågor och davidsskölden. Ringlande rader av människomassor vandrar mot döden. Ett sådant dödsmotiv och tillika ett judiskt motiv torde vara unikt för en kristen rörelse. Dess religionsteologiska och psykologiska implikationer torde vara mycket långtgående men det behandlar jag inte här, trots att det med tanke på Ulf Ekmans teologi inbjuder till apokalyptiska tolkningar.

Ulf Ekmans missionsverksamhet har en flerfaldig strategi. Å den ena sidan inriktar han sig mot de kristna samfunden, å den andra sidan tar han avstånd från kristen påverkan när det rör människor av annan religion, den judiska nämligen. Onekligen intressant, religionsteologiskt och missionsvetenskapligt sett. Ställer vi frågan på sin spets kan man undra om Ulf Ekmans politiska och ideologiska hänsyn informerar missionsteologin. Är politiken överordnad religionsteologin hos Ekman? Min *hypotes* är här att politiska hänsyn och ambitioner är överordnade religiösa.

Jag arbetar med *hypotesen* att enskilda och grupper integreras i en ny konsumtionskultur med kristna förtecken samtidigt som de desintegreras från sin lokala kultur. *Hypotesen* anknyter till konsumtionspolitik och konsumtionskultur. Källmaterialet ger vid handen att konferenser och kurser utgör ett bärande inslag i Rhemarörelsens verksamhet. Ibland erbjuds pastorer i direktutskick per post resor etc till konferenser gratis. Interna medlemsförteckningar och adresskalendrar hos pingströrelsen används av Rhemagrupperna riktade mot pingstpastorerna. Andra varor i form av bandkassetter, videokassetter, böcker och småskrifter fanns att köpa. Det förekommer alltså utbud och köp av varor och tjänster. I detta inkluderas teologi, fromhetsmönster och betenden.

Förhållandet mellan missionsetablering, kristendomstolkning och allmänskultur är mångfasetterat och kan studeras på många sätt. Mitt huvudgrepp är att tillämpa studiet av tredje världen på studiet av den primärt västerländska Rhema-rörelsens verksamhet i Öst- och Centralauropa.

Helt allmänt pågår en västerlandets expansion österut och kristna organisationer expanderar i riktning mot öster. Man associerar till Christianity and Commerce - den gamla slogan som förenade kristna intressen med kolonialmakter och industriella eller allmänna affärsintressen i betydelsen råvaror, arbetskraft och/eller avsättning för produkter i så kallade marknader.

Nu upprepas fenomenet men rörande Tjeckien med en tyngdpunktsförskjutning till kristen kommers med produkter och marknader. Privata kristna organisationer försäljer varor, tjänster, bibelskolekurser och seminarier. Vi kan kalla expansionsvägen för "The

Scramble for East Europe". Det förekommer en slående likhet i namnet på missionsverksamheten. Under 1800-talets senare hälft var det inlandet, de inre delarna av kontinenterna. Stiftelsen Livets Ord arbetar som vi har sett med Ryska Inlandsmissionen. En kuriositet kan man tycka! I likhet med kolonialepokens missionsorganisationer uppfattas Stiftelsen Livets Ord ha sitt huvudkvarter i Uppsala, på behörigt avstånd från Tjeckien. Det är entydigt i mitt material att den svenska Rhemarörelsen, stiftelsen Livets Ord, uppfattas ha sitt organisatoriska centrum i Uppsala och att verksamheten i Tjeckien uppfattas vara en filialverksamhet till denna.²⁷ De lokala grupperna i Tjeckien organiseras i likhet med stiftelsen Livets Ord kring en ledare.

Vi kan således konstatera att en västerländsk kristen konsumtionskultur etableras och vidmakthålls bl a genom konferenser, resor och mediavaror. Enskild personer och grupper integreras i Rhemarörelsens internationella nätverk och därmed i en konsumtionskultur.

f. Från predikstol till video

Jag tolkar Rhema-systemet huvudsakligen som ett undervisnings- och konferenssystem med resande specialister, vilka har specialiserat sig på än det ena än det andra ämnet. Dessa specialister åker nu till olika platser på olika kontinenter och presenterar sina undervisningspaket på konferenser, bibelskolekurser och i medievaror.

Jag använder medvetet "undervisningspaket" eftersom budskapen är så lite förankrade i den inhemska mottagande miljön. Min *arbetshypotes* är att lokala Rhemagrupper integreras, dels i en internationell religiös mediekultur, dels i en internationell mediekultur.²⁸

I spåren av etableringen av dessa organisationer som konferensrörelse och med försäljning av medievaror i olika former följer en i viss mån ny situation för pingströrelsen och för kristenheten i stort. Det gäller för Tjeckien men har betydligt längre räckvidd. Den tidigare uttolkningen av kristen tro har primärt ägt rum genom förmedlandet av pastorer/präster som agerade i kraft av sitt ämbete inom kyrkans väggar och inom en definierad gemenskap. Modern kommunikationsteknik tas i anspråk vilket medför att tryckalster och kassettpapparater och video finns tillgängliga och blir allmän egendom och fungerar inom kyrkans undervisning. Budskapets geografiska förankring framgår inte längre. Budskapet är relativt litet förankrat i tid och rum. På en nivå har vi att göra med en dekontextualisering, en avkontextualisering. På en annan nivå förekommer en stark kontextualisering, i betydelsen en stark förankring i sändarmiljön.

I mitt källmaterial finner jag att även fattiga människor skaffar konsumtionsvaror t ex bandspelare och videobandspelare. Rhemagrupper

använder bandkassetter och videokassetter frekvent. Jag vill hävda att bandkassetter och videokassetter utgör ett *sine qua non* för Rhemarörelsen.²⁹ Missionsverksamheten som går under beteckningen Ryska Inlandsmissionen använder huvudsakligen videobandspelare och videokassetter. Spridningen till enskilda och grupper får till följd en läroutveckling utanför talarstolen, direkt från studios, konferenser och kurser rakt in i hemmen.

Detta resultat som jag kallar en läroutveckling utanför talarstolen rör dogmatikens sociala miljö och villkor, dogmatiska utsagors *Sitz im Leben*, kom min kollega Hilde Arntsen, Oslo Universitet och jag på spåren i samband med fältforskning i Durban, Sydafrika, 1994.³⁰ Vi fann att kroppsutlevelse (skakningar, darrningar, fallande etc) rörande ett fenomen som benämndes Torontorörelsen i många fall kunde relateras till mediabruk. Vi fann i vissa fall en koppling mellan bruk av videokassetter, rollmodeller för agerande och faktisk kroppsutlevelse. Ett likartat forskningsresultat kan jag redovisa i Tjeckienstudien. Fromheten behöver ej längre en mänsklig miljö att växa i.

5. Rhemas splittring i Tjeckien, ett oväntat men inte förvånande forskningsresultat

Från ca 1990 kan motsättningar inom Rhemas internationella kontaktnät märkas. Hagin flyttar förlagsrättigheter från Stiftelsen Livets Ord till en grupp i Falun. Fältarbetet i Tjeckien har givit vid handen att det råder stora spänningar inom den europeiska Rhemarörelsen och en konflikt inom den internationella Rhemarörelsen mellan svenska Stiftelsen Livets Ords verksamhet och Kenneth E. Hagins Tulsa-baserade verksamhet. Djupet i konflikten var jag ej medveten om före kontakten med Tjeckien och fick genom informanter material rörande spänningen mellan den nordamerikanska framgångstrosrörelsen och den svenska samt mellan den europeiska främst företrädd av den tyska och den svenska. I Tjeckien leder spänningen till en öppen konflikt med separata och konkurrerande verksamheter. Detta var ett oväntat resultat och ger vid handen att jag med Tjeckienstudien kan belysa utvecklingen rörande den europeiska Rhema-rörelsen och den vidare internationella Rhemarörelsen.

Vi kan således med Tjeckienstudien som utgångspunkt ange en förskjutning av Ulf Ekmans position inom den internationella Rhemarörelsen. Det har skett en förskjutning över tid från de internationella kontakterna vid tempelinvigningen 1987 i Uppsala, till öppen konflikt 1994.³¹

Ulf Ekman framstår vid mitten av 1990-talet som perifer i det större internationella Rhemasystemet. Spänning mellan Ulf Ekman och den

nordamerikanska och den tyska Rhemarörelsen är tydlig i Tjeckien.

6. Produktion av fiendebilder

Ett ord måste sägas om produktion av fiendebilder i kulturmötet. Bilderna utgör en central del i kulturkonfrontationen. Tidigare har olika missionsorganisationer beskrivit det "hemska" med det socialistiska systemet. Nu beskrivs antingen den religiösa kulturen som dålig eller också överreklamerar de utländska missionsorganisationerna sin verksamhet, och det leder i vissa fall till en stark motreaktion. Jag har givit exempel tidigare. Det rörde ett öppet brev till Ulf Ekman från en tjeckisk pastor, Apetauer. Vi har analyserat Ray McCauleys besök till Ostrava 1991. Vidare används olika hotbilder av organisationerna, t ex "Islamhotet".³²

Jag har anfört att det i källmaterialet förekommer belägg för att Livets Ords-grupperna har inslag som gör att de kan diskuteras i termer av att vara anti-katolska, anti-islamska men prosionistiska. Skapandet av fiendebilder är ett av kännetecknen för NRPR-grupper. En definierad fiende kan innebära en målgrupp att erövra bland de kristna grupperna. Hotbilderna kan givetvis ha en social och ideologisk funktion. Man kan ju undra varför fiendebilder behövs, vilken roll de skall spela.

Ett delresultat förtjänar att nämnas. Hos NRPR-grupperna har ett skifte ägt rum beträffande fiendebilden från kommunism till Islam. Min *arbetshypotes* är att produktion av fiendebilder verkar förstärkande av NRPR-gruppernas identitet. Man ser också tydligt att NRPR-grupperna tack vare sina fiendebilder (socialism, Islam, Katolska kyrkan, Ortodoxa kyrkan m. fl.) placerar sig inte bara teologiskt utan även ideologiskt och politiskt på världskartan. Något intresse för rättvisa, fred och försoning kan inte spåras.

7. Intensitet som förvånar

Intensiteten och kraften i konfrontationen ger anledning till frågor. Varför lägger stiftelsen Livets Ord sådan kraft i konfrontationen? Pingstvännerna är få till antalet. Uppskattningsvis 1500 pingstvännar i Tjeckien och 3000 pingstvännar i Slovakien utgör en numerärt sett liten marknad. Även om fler protestantiska grupper räknas in så är numerären liten.

Det rör sig förmodligen om flera orsaker som samverkar och förstärker varandra. För det första framgår det av informationsutskick, resor och konferenser att verksamheten i Tjeckien är central för stiftelsen Livets Ords organisation i Tjeckien och Slovakien samt vidare för verksamheten i delar av Centraleuropa, Östeuropa och på Balkan.

Konferenser anordnas, som vi har sett, i ett land och inbjudningar till pastorer går till flera länder.

I hur grad bibelskoleverksamheten i Brno är central för Stiftelsen Livets Ords verksamhet i vid bemärkelse kommer jag att undersöka vidare. Bibelskolan behöver nödvändigtvis inte vara lokalt eller nationellt begränsad. Den kan ha vidare regional betydelse och på så sätt utgöra centrum för verksamhet i flera länder. Jag avser att arbeta vidare med materialinsamling för att undersöka nationalitet och språk hos deltagare på bibelskolan. Kampen om etableringen i Tjeckien kan vara motiverad av Brno och Tjeckienverksamheten som varande central i en övergripande Central- och Östeuropa strategi.

Intensiteten i kampen om etableringen av framgångsteologin som kristendomstolkning och stiftelsen Livets Ord som organisation i Tjeckien och även i Slovakien är något förbryllande och väcker nya frågor. Det kan förmodligen förklaras av att Tjeckien-satsningen fått ökat betydelse för Stiftelsen Livets Ord i Central- och Östeuropa som strategiskt centrum när motståndet ökat från myndigheter och kristna i olika länder. Exempel från Bulgarien och Ungern ger stöd för det uppslaget. Om man drar en praktisk slutsats av ovanstående analys, är det uppenbart att den tjeckiska pingströrelsen står inför en stor utmaning att tillsammans med slovakiska pingstvännen arrangera 1997 års Europakonferens för pingströrelser (PEK-konferensen) i Europa. Möjligen sneglar Stiftelsen Livets Ord framåt. Betydelsen av att vinna herraväldet i kampen om kristendomstolkning i Tjeckien och framstå som erkänd och etablerad kan nog inte överskattas om Europas pingstvännen, inte minst de ryska, finns i nära fjärran, som nya marknader.

Om man ser Rhemarörelsens uppträdande i Tjeckien i ett lokalhistoriskt perspektiv, så är det uppenbart att initiativen tas i Tulsa, Uppsala och Randburg och andra håll, men inte i Prag, Brno och Ostrava. Skulle man tolka detta resultat av min empiriska forskning så långt den hittills hunnit i missionsteologiska termer, så finner man två gemensamma drag hos Rhemaentreprenörerna. Dessa drag framträder tydligt vid en jämförelse med den ekumeniska rörelsens och numera även den evangelikala rörelsens uppfattning om kristen tro och kristet vittnesbörd. Kristen mission ska inte ägna sig åt proselytism eller s.k. sheep stealing hävdar dessa rörelser. Just detta är emellertid vad Rhemafolket riktar vad de kallar sin mission eller evangelisation huvudsakligen mot redan kristna, inte minst mot pingstvännen. Pingstvännen torde inte kalla den verksamheten mission eller evangelisation. Någon bättre beteckning än proselytism är svår att finna.

Ett annat drag rör överlägsenhetsattityd och enväga kommunikation.

Den ekumeniska och även den evangelikala rörelsen förpliktar sig till ett samarbete som grundar sig på ömsesidig respekt mellan de lokala församlingarna å ena sidan och de främmande talarna å den andra. I det samarbetet har de lokala församlingarna de viktiga avgörandena i sin hand. Hos Rhemafolket är det precis tvärtom. Deras strategi saknar inslag av ömsesidig respekt. Denna brist på ömsesidighet är genomgående och följdaktligen principiell. Bristen är t.o.m. så konsekvent genomförd, att man i en teologisk reflektion inte kan undgå att ställa frågan om den uttrycker ett förakt för andra. De andra kanske inte ens uppfattas som kristna. Så långt har inte mina studier nått, att jag kan diskutera den frågan, utan jag får lämna den öppen.

Noter

1. Denna lägesrapport bygger på föredrag hållet vid seminarium anordnat av Egede Institutet och Norska Missionsrådet i Oslo, den 7 november 1996.
2. Projektet som helhet erhöll ej anslag efter planeringsfasen, endast Gustafsson erhöll forskningsanslag.
3. En sammanfattning publicerades av Ulf Carmesund och Larry Jones i *Annual Report of Uppsala Studies of Mission*, red Hallencreutz C.F. och Axelson S., Uppsala 1993, s 63-77.
4. Se konferensrapport *Media, Religion and Culture*, 1993, Red Alf Linderman, Teologiska institutionen, Uppsala Universitet.
5. Under dessa tre studieresor har jag samlat olika typer av källmaterial: brev, pamfletter, skrifter, tidningar, annonser, brevutskick, video- och ljudbandkassetter etc. I denna lägesrapport hänvisar jag ej fortlöpande i en notapparat till källorna.
6. Intervju med Rudolf Bubik 1994.
7. Pala F., «The Pentecostal and Charismatic Movements in Czechoslovakia from 1945 to the Present», i: *Experiences of the Spirit, Conference on Pentecostal and Charismatic Research in Europe at Utrecht University*, Ed Jongeneel J.A.B., Frankfurt am Main 1991, s 250f.
8. Wilson D.J., s 95f, *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, Red Burgess S.M., McGee G.B., Alexander P.H., Grand Rapids 1988.
9. Intervju med Rudolf Bubik 1994.
10. Frantisek Apetauer till Ulf Ekman 2/2 1993.
11. Frantisek Apetauer till Ulf Ekman 12/3 1993.
12. Intervju med Rudolf Bubik, 1994.
13. Pressmeddelandena skickades ut odaterade men ankomstdatum har daterats av mottagarna på South Africa Church News till den 1 september 1991. Kampanjen dateras av lokala pingstpastorer till augusti 1991.
14. Intervju Tomas Hasmanda, 21 juni 1994.
15. Gustafsson O., «A New Religious Political Right», *Religion and Politics in Southern Africa*, Eds Hallencreutz C.F. and Palmberg M., the Scandinavian Institute of African Studies, No 24, Uppsala 1991 p. 111ff.
16. Reinhard Bonnkes roll som introduktör till och samarbete med den sydafrikanske Rhemapastorn Ray McCauley avser jag att analysera i min avhandling. Det rör tiden före 1987, och framför allt från 1987-1990, Se kommande diss, Öve

- Gustafsson.
17. Intervjuer mars 1994.
 18. Olingdahl B., rapport 1994.
 19. Beträffande doktriner reagerar Rudolf Bubik främst mot förkunnelsen av Kristus i helvetet, framgångsteologi, och att bekänna sig till hälsa och makt. Intervju Bubik 1994.
 20. Mikael Lundin brev till Bertil Olingdahl, 1994.
 21. Intervju med Rudolf Bubik 1994.
 22. Milan Buban berättade om Livets Ords förkunnelse om andliga vikingar, och olika läten och fromhetsinslag tex att ryta som ett lejon, och krigstungor, från Prag 1989. Han hade varit åhörare och praktiserade själv detta en tid. Intervju Milan Buban 1994.
 23. Knight D., «Crusaders of the Christian Foreign Legion. A Study of New Expressions of Christian Zionism», s.55-62: *Annual Report 1991 of Uppsala Studies of Mission*, Red Hallencreutz C.F. och Axelson S., Uppsala 1992.
 24. A.a. s. 57.
 25. Ulf Ekman, Billy Joe Daugherty, «Obtaining the promises: Russian Testimony», 2121, 022190, 7 pm, inköpt i Tulsa, Victory Bookshop, 9/3 1990.
 26. Rosenberg G., *Det förlorade landet en personlig historia*, Falun 1996 s 155f, 164f, 467.
 27. Gruppintervjuer, 1994.
 28. Begreppet mediekultur har jag hämtat från Knut Lundby, *Mediekultur*, Universitetsförlaget Oslo, 1993.
 29. Gustafsson O., «Örnen har landat - utkast till ett forskningsprojekt». *Svensk Missionstidskrift* 1987:3, s. 54f.
 30. En första redovisning av resultat från fältforskning redovisas i Arntsen H., Gustafsson O., «Weathering the Shifting Currents: The Positioning of Self vis-à-vis the Religio-Politico rhetoric of The New Religious Political Right, A Case Study From Durban», South Africa. Panel: "Perceptions of Religious Communication: Strategies in Political Climates". Media, Religion and Culture Conference, January 11 - 14, 1996, University of Colorado at Boulder, Colorado, USA.
 31. Vid lokalinivningen 1987 placerade Ulf Ekman sig, i en predikan, inom ramen för ett internationellt kontaktnät och missionsuppdrag, där stiftelsen Livets Ords verksamhet planerades att expandera i Europa. Gustafsson O., Örnen har landat - utkast till ett forskningsprojekt. *Svensk Missionstidskrift* 1987:3, s. 56f.
 32. Ruben Agnarsson, stiftelsen Livets Ords informationsansvarig, *Nerikes Allebanda*, 16 juli 1993.

Ove Gustafsson, f.1955, cand.theol, Uppsala 1984, lärar på Teologiska Institutionen og assistent i Misjonsvitenskap Uppsala 1985-87, sekretær i NIME 1987-90, kansellisjef i Svenska Institutet for Missionsforskning 1993-95, forskningsleder Svenska Missionsrådet 1995-. Doktorand i Misjonsvitenskap v/Uppsala Universitet.

Missionary strategy and -praxis of the Faith-movement.

Rbema-efforts towards the Czech Republic - missiological notes -

The article is a report presenting some preliminar thesis and results of

a study-project about the conflict between the local pentecostal movement in the Czech Republic and the international Rhema-church. The author accounts briefly for his methods, and go on to presents a set of thesis about the work of the Rhema-church, based on material from the study: Teaching christians the true interpretation of the faith is superior to sharing the gospel with non-believers; the Rhema-church has influenced the local christian groups with new external expressions of the faith rather than with new dogmatics; political motifs and ambitions is superior to religious, the Rhema-church tries to integrate single persons and groups in a new culture of consumption with a christian signature; etc. The article concludes that the missionary strategy of the Rhema-church in central Europe, as distinct from ecumenical and evangelical thinking, is consiously proselytising and characterised by a sense of superiority that leaves no room for partnership between churches.